

אחרי מות - קדושים

"אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימתו" (טז, א).

פירש בספר 'הדרש והעיון': דהנה מדוע נאמר בפסוק "בני אהרן", פשיטא שהם בניו!

אלא, פירש הזוהר הקדוש, שרמז הכתוב שבני אהרן היו עדיין ברשות אביהם, דהיינו למטה מגיל עשרים. אמנם לכאורה - קשה לפי"ז, כיצד נדב ואביהוא נענשו, והרי אין בי"ד של מעלה מענישים למטה מגיל עשרים.

אלא, הנה הגמרא במסכת ברכות (לא: א) אומרת, ששמואל הנביא היה צריך להתחייב מיתה, על שהורה הלכה בפני רבו - עלי הכהן. וקשה - שהרי היה שמואל הנביא רק בגיל שנתיים, ואין בי"ד של מעלה מענישים לפני גיל עשרים.

אלא **פירש רבינו יחזקאל לנדא זצ"ל, הצ"ח (שם)** - כיון ששמואל היה פיקח ובר דעת וגדול בחוכמה, א"כ בי"ד של מעלה מענישים גם לפני גיל עשרים. וא"כ, הוא הדין אצל נדב ואביהוא שהיו גדולים בתורה, כמו שאמר משה רבינו לאהרן, לכן נענשו לפני גיל עשרים.

וזהו שאמר הפסוק: "אחרי מות שני בני אהרן וגו'"; ואם תשאל מדוע נענשו, והרי היו לפני גיל עשרים, ע"ז מתרץ הפסוק "בקורבתם לפני ה'", שהיו גדולים בחכמה ובדעת ובמדרגה - לפני ה', לכן "וימתו".

"וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלקיכם" (יט, י).

מפרש רש"י: "לא תעולל" - לא תטול עוללות שבה והן ניכרות. איזהו עוללות? כל שאין לה לא כתף ולא נטף. ופרט כרמך - גרגרי ענבים הנושרים בשעת בצירה.

הלשון "וכרמך לא תעולל" אינה מובנת, כי בפשוטו נשמע שבה הכתוב להזהיר שלא יעשה את כרמו עוללות, וזה דבר שאין לו הבנה.

אומנם נוכל לפרש שזהו לשון שהסברו הוא היפך המובן הפשוט, בדומה לפסוק "ודישנו את המזבח" (**במדבר יג, ג**), שכפי פשוטו כוונתו **שיתנו** עליו דשן, אך באמת הכוונה כפירוש רש"י (**שם**): "דשנו - **יטלו את הדשן** מעליו". וכן מצאנו באיוב (**יא, יב**): "ובכל תבואתי תשרש", שכפי פשוטו כוונתו: לשרשו (**להשרישו**) **בארץ**, אך האמת היא: לשרשו (**לעקורו**) **מן הארץ**. ולפי זה אף כאן כוונת "לא תעולל" - לא תסיר את העוללות כדי לקחתם. ועדיין קשה, שיותר היה ראוי לומר "ועוללות כרמך לא תלקט".

עוד קשה מה שהוסיף הכתוב "ופרט כרמך לא תלקט", כי המילים 'לא תלקט' הן שלא לצורך, ודי היה לומר "ופרט כרמך לעני ולגר תעזוב אותם"?

ולבסוף: מה זה שסיים "אני ה' אלוהיכם", בלשון רבים, אחר שפתח בלשון יחיד: **"וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם"?**

ומפני כל אלו, נקט **הגאון רבי זאב וואלף טננבוים, בעל "רחובות הנהר"**, בביאור נפלא:

ידוע המעשה שהובא במדרש (**שמות רבה, פרשה לה**), על אדם שלא נתן מעשרות מתבואותיו, ולשנה הבאה לא עשתה שדהו תבואה אלא בשיעור המעשר שהיה עליו להפרישה בשנה שלפניה. הרי ראינו שעונשו של האיש הגוזל מתנות עניים - שתבואתו מתמעטת ונשאר לו עצמו רק השיעור שצריך היה להפריש לעניים. ולפי זה אף מי שאינו משאיר את העוללות לעניים, סופו יהיה שכרמו יגדל רק עוללות - מה שהיה ראוי להשאיר לעניים, וכן עם ילקט את הענבים הנופלים על הארץ, שהם ה'פרט', סופו שיהיה הוא עצמו עני וילקט את ה'פרט'...

עוד יש להקדים, שציווי הקב"ה שהעשיר יתן מתנות לעניים, הוא משום שחלק העני נמצא אצל העשיר, וזאת מפני שהעני חטא בגלגול זה ובגלגול אחר, ונגזר עליו שיתפרנס בדרך בזיון ע"י העשיר, ולכן אם העשיר אינו נותן לו את מה שהוא ממילא שלו - ראוי הוא לעונש.

מעתה, כאשר הפסוק אומר "וכרמך לא תעולל" - כוונתו להזהיר את בעל הכרם שיתן את העוללות לעני, שאם לא כן יגרם לעצו שאחר כך לא יהיה לו אלא **מה שהיה ראוי לעני**, דהיינו העוללות, וזהו "וכרמך לא תעולל" - על תגרם שבכרמך יהיו רק עוללות, ואחר כך הוסיף ואמר: "ופרט כרמך לא תלקט" - אל תגרם שתהיה עני ותצטרך אתה בעצמך ללקט פרט, וסיים הכתוב: "אני ה' אלוהיכם" - משגיח ודיין על שניכם, אתה והעני שהפקדתי בידך את שלו!

ודברי פי חכם חן!

(רחובות הנהר)

"ואהבת לרעך כמוך" (יט, יח).

מובא במדרש: 'ואהבת לרעך - הטפל לרעך'. בפשטות, דברי המדרש הם חסרי פשר.

פנינה נפלאה על כך, מובאת בשמו האדמו"ר ה'שר שלום' מבעלזא זיע"א: המדרש התקשה בהבנת האות ל' בציווי "ואהבת לרעך כמוך", שלכאורה די היה לומר "ואהבת רעך כמוך"? ומכאן מרבה המדרש: 'לרעך - הטפל לרעך'. ועדיין עלינו להבין: מה פשרו של ריבוי זה, ומה משמעותו הלכה למעשה?

אלא - הפסוק (**משלי כז, יט**) אומר: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", ולכאורה: אם רצה החכם מכל אדם להמחיש לנו מהו 'מלב ללב' - יכול היה לנקוט בדוגמא מבוררת יותר: של מראה מלוטשת, שהמסתכל בה רואה את עצמו, כאשר הפנים שהוא מראה למראה - ניבטים אליו בדיק נמרץ ממנה אליו, ומדוע העדיף שלמה המלך את המים?

אך זאת עלינו לדעת: הרוצה לאהוב את חברו באהבה אמיתית - מוכרח הוא להכניע ולהשפיל את עצמו כלפי חברו, כי אם יחזיק עצמו ככליל המעלות ביחס לחברו - יקשה עליו לאהוב באמת את חברו. כזה הוא טבע האדם.

והנה, כאשר אדם מסתכל במראה, יכול היה לעמוד בקומה זקופה ולראות בה את עצמו, אך לעומת זאת המבקש לראות את דמותו משתקפת במים - מוכרח הוא להשפיל עצמו ולכרוע כנגד המים, ורק כך יוכל לחזות בדמותו בתוך המים.

ואם כן, אמר שלמה המלך, "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם": כשם שאדם הרוצה לראות את פניו במים מוכרח לכופף את קומתו - כן לב האדם לאדם, שאם ירצה לאהוב את חברו בלב שלם - מוכרח הוא להכניע ולהשפיל עצמו כנגד חברו! וה'שר שלום' מסיים ב'דבר פלא' שיתגלה למתבונן בפסוק שלפנינו: האותיות שאחרי המילה 'רעך' הן: אחר הר' - ש', אחר הע' - פ', ואחר הכ' - ל', הוי אומר: 'שפל', התכונה הנדרשת למי שרוצה לקיים את הציווי "ואהבת לרעך כמוך"!

כמה נפלאה, לפי זה, כוונת המדרש: התורה הקדושה רומזת לעצה נפלאה בדרך לקיום הציווי "ואהבת לרעך כמוך", והיא: 'את הטפל לרעך', דהיינו: הבט באותיות ה'טפלות' ל'רעך', ותקבל את המילה 'שפל', ללמדך שאם תשפיל ותכניע את עצמך כנגד רעך - אז תוכל לאהוב אותו!

והוא דבר יקר!

(ושלל לא יחסר)

"ואהבת לרעך כמוך" (יט, יח).

מובא בגמרא בשבת (לא.) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני את כל התורה כולה (**כשאני עומד**) על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, וביקש שיגיריו. אמר לו: 'דעלך סני, לחברך לא תעביד (**מה ששנאוי עליך לא תעשה לחברך לא תעשה**) - זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה היא, זיל גמור.

ביאור נפלא במעשה זו מובא בספר "עניני יצחק": ידוע מה שאמרו חז"ל (**בפרק א' מסכת אבות**): "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". והנה, אותו גוי שבא לפני שמאי, טען שאין בדעתו להיות מעתה מיושבי בית המדרש בעבודת ה' בתורה ובתפילה, אלא רצונו להיות איש מסחר. ובמקום עמודי התורה בהתמדה, והתפילה בכונה, הציע הגוי לשמאי, אקפיד ביותר על עמוד הגמילות חסדים. ולכן התכוין באמרו "על רגל אחת", כלומר: רגל אחת משלושת רגליו של העולם. אך שמאי - לא כפי שיש שסברו מכח לשון הגמרא, הוא לא דחפו בפועל, אלא אמת הבנין שהוזכרה אינה אלא משל, כי שמאי הזקן היה בנאי ולכן החזיק בידו את אמת הבנין, שבה מודדים את יסודות הבנין ואת עמודיו, שלא יהיו קצרים למטה ורחבים למעלה, שכן אז יקרוס הבנין לגמרי.

הראה שמאי לאותו גוי את אמת הבנין, ואמר לו: עליך ללמוד מאמת הבנין שבידי, כי כשם שיסוד הבנין צריך להיות חזק בכדי שיוכל להחזיק עליו את הבנין כולו - כך גם כל יסוד אחר, גשמי כרוחני, צריך להיות חזק, רחב ויציב. כשם שמצינו גם בעם ישראל, שקיבלו את התורה בשמחה ובחשק כל כך - עד שהקדימו נעשה לנשמע, ומכח יסוד חזק זה זכו שהתורה מתקיימת בידם לדורי דורות. ואילו אתה, אמר שמאי לאותו גוי, כבר מתחילה מבקש אתה לצקת את היסודות על עמוד אחד בלבד. כך לא בונים בנין!

הלל - לעומת זאת, קירבו והיה בטוח שאם יתחיל בעמוד הגמילות חסדים, יתקרב מעצמו לאחר מכן גם לעמודי התורה והעבודה...

(פנינים)

העלון מוקדש לשחרורם במהרה של כל השבויים בריאים ושלמים, לרפואת כל הפצועים, להצלחת וישועות כל אנשי הבטחון ועם ישראל בכל מקום שהם.

לפנינו סיפור נפלא ואמיתי, ממנו ניתן ללמוד עד כמה מויתור לא מפסידים לעולם. להלן הסיפור מפי בעל המעשה ר' ש.א.:

אחרי ההתחנות, גרתי בדירה שכורה וקטנה. במשך הזמן נולדו לנו ברוך השם ילדים והבית הפך להיות קטן עבורנו. התפללנו רבות שנמצא דירה טובה וגדולה במחיר מוזל שנוכל לעמוד בו, אבל לא מצאנו דירה שתאים לנו.

בוקר אחד כשיצאתי מבית הכנסת, הבחנתי במודעה על דירה להשכרה במחיר מצוין. התקשרתי לבעל הדירה וקבעתי לראות את הדירה בשעה אחת בצהריים. כשהגעתי לדירה ראיתי שהיא ממש מושלמת עבורנו. אמרתי לבעל הדירה שנראה לי שאסגור אותה, ורק אלך לקבל אישור מאשתו. הלכתי הביתה ודיברתי עם אשתי שתבוא איתי לראות את הדירה.

כשהגענו לדירה ראיתי את בעל הבית יושב ליד השולחן עם זוג אחר. זה לא הריח לי טוב, שאלתי אותו אם הדירה עדיין אקטואלית, והוא אמר לי: "הזוג הזה אמנם באו אחריו, אבל הם רציניים, אני חותם עם מי שרוצה לסגור עכשיו ומיד".

הייתי בדילמה. מצד אחד מאוד רציתי את הדירה, במיוחד חלפו החודשים האחרונים שבהם התרוצצתי מדירה אחת לשנייה. חשבתי על הצפיפות הגדולה שבבית ושהמצב אינו סובל דיחוי. מצד שני ריחמתי על הזוג השני שבאו לחתום חוזה, ובעל הדירה 'שכח' שגם אני מעוניין לסגור חוזה.

פניתי לאשתי ושאלתי אותה מה דעתה. היא גם התלבטה ולבסוף אמרה: "מה שתחליט מקובל עלי".

אמרתי לה שנוותר ואני בטוח שרק נרוויח מכך. רצינו לתת לזוג השני הרגשה טובה, אמרנו להם שהיתה לנו התלבטות בקשר לדירה והחלטנו שלא

נסגור. אם הם רוצים את הדירה, שייקחו אותה ושתיה להם ברכה.

יצאנו מהדירה והרגשנו שעשינו את הדבר הנכון. כאשר הגענו הביתה, אמרתי לבני ביתי: "עכשיו זו עת רצון. בואו נבקש מהקדוש ברוך הוא שיוכיח אותנו לעשות את רצונו בעולם הזה, שיהיה לנו בריאות, נחת ודירה מרווחת כפי שרק הוא יודע מה הכי טוב עבורנו". כל אחד ניגש לפינה אחרת בסלון הקטן וביקש מעומק ליבו. באותו יום פגשתי חבר טוב, והוא סיפר לי שמצאו מאגר גז בים התיכון. יש חברה שמחפשת משקיעים כדי שהם יוכלו לחפור ולייצא משם את הגז.

הוא הוסיף ואמר שזה יכול לקחת שנים רבות ויתכן שבסוף יראו שזה גם לא רווחי והוא רק מציע לי. בערב היתה לי הזכות להיכנס למו"ר ושאלתי אותו על ההשקעה. הוא השיב לי: "אני חושב שכדאי שתשקיע, כדי שתהיה לך הצלחה אני ממליץ שתצרף איתך להשקעה עוד מוכר שאתה יודע שהוא צריך סיוע".

באותו רגע חשבתי על אחי שהוא בעל משפחה ברוכת ילדים וחי בדוחק ובצמצום. הרב אמר לי שכמה שחשבתי להשקיע אוסיף חומש למען הזולת ובירך בהצלחה גדולה. עשיתי כדברי מו"ר והעברתי לחברה שש מאות דולר. חתמתי על מסמכים והעניין נשכח ממני. לאחר מספר חודשים מצאתי דירה גדולה וזולה יותר מהדירה שוויתרתי עליה.

כעבור כעשרים שנה בחודש תשרי, אירסתי בן ובת בזה אחר זה, והיו לי הוצאות מרובות. בטחתי בבורא עולם שכשם שעזר לי עד היום בוודאי לא ייבצר מאתו לתת לי כסף לצורך החתונות. נשאתי תפילה לבורא עולם שישלח לי את ישועתי כי הזמן דוחק וההוצאות מרובות.

ישבתי עם אשתי וחשבנו מהיכן אפשר לגייס כסף.

אשתי נזכרה באותה השקעה של השש מאות דולר. "מעניין מה יצא מזה", אמרה. האמת שבהתחלה קיבלתי מכתבים על ההשקעה, במשך הזמן עברתי כמה דירות ושכחתי לעדכן את כתובתי החדשה ולכן לא הגיעו אלי מכתבי עדכון.

למחרת נסעתי למשרד של החברה. ישבתי עם המזכיר והראיתי לו את המסמכים שהיו ביד. הוא בדק את העניין ואמר: "יש לך הפתעה, ההשקעה בקידוח היתה שווה מאוד, וכעת המניות שלך שוות מאתיים ושמונים אלף שקלים".

לא האמנתי למשמע אוזני. אמרתי לו שבדיק אני מחתן והסכום הזה יעזור לי מאוד, חתמתי על המסמכים והכסף עבר לחשבוני.

התקשרתי מיד לאחי, שגם הוא היה ערב חתונת ביתו. הודעתיו לו שה' שלח לו מתנה לחתונה. הוא לא הבין על מה אני מדבר. כשהוא שמע את המעשה הוא שמח מאוד והודה לי. אמרתי לו: "אני צריך להודות לך, כי כדברי הרב כך היה, שבכותך היתה ברכה בעסקה".

במסיבת חנוכה שערכנו בביתנו סיפרתי לכל המשפחה את הסיפור ואמרתי להם: "אני זוקף את ההצלחה הגדולה שה' הצליח את דרכנו, בזכות הויתור על הדירה ובזכות אמונת החכמים שהיתה לי, שהביאה אותי לידי מעשי חסד".

לאחר מכן רקדנו בהרגשה נפלאה שה' מלווה אותנו על כל צעד ושעל. לפעמים רואים מיד ולפעמים רואים רק לאחר שנים רבות ולפעמים רואים זאת רק בעולם הבא. דבר אחד ברור: כל מעשה טוב, כל לימוד תורה וכל מעשה חסד ומילה טובה, שאנו נותנים לאחרים, עומד לנו לדורי דורות ולעולמי עולמים.

(מתוך הכרך החדש מאה ושנים סיפורים ח"ד, מאת הרב צבי נקר)

פנינה לשבת

בענייני הלכה ואגדה

משולחנו של העורך

ויתירה מזו, יש שציידו (פרי מגדים שם, משב"ז א) שהאיסור להרבות בשיחה בטילה בשבת הוא בכדי שיהיה זמן ופנאי לעסוק בתורה, כדאיתא בירושלמי שלא נבראו שבתות אלא בשביל שיעסקו בהם בתורה, ומאחר ואשה פטורה מן"ת, אינה בכלל איסור זה.

ג. הגאון רבי בצלאל שטרן זצ"ל בשו"ת בצל החכמה (ג, נא) ניסה ליישב, שלשון הגמ' הנ"ל הוא 'הרי שהיה באביו', ואולי יש מקום לחלק בין להוכיח את אביו שעובר על ד"ת, לבין אמו, שדוקא באביו אסור כי מתבייש בכך שלא למד אך באמו, מותר, כי אין עליה חוב לימוד תורה. ודחה, שאף היא הרי חייבת בלימוד תורה במצוות הנוגעות אליה, ומטעם זה מברכת ברכת-התורה, ע"ש עוד [והשו"ב, שבתנא דבי אליהו הגירסה 'הרי שהיה אביו או אמו', ופשוט, שמה שנקטה הגמ' 'אביו' הוא לאו דוקא. שו"ר בחפץ חיים (ה, יד) שכל לאסור גם באמו. וע"ש בבאר מים חיים (כח).]

ד. יש שכתבו ליישב (שלחן המערכת לראש"ל הגר"י יוסף שליט"א, ח"ב מערכת הדלי"ת, אות ג), שאולי מיירי כשהיא בעצמה ביקשה ממנו להעיר לה כשמדברת יותר מדי (ויש להוסיף, שהג"ר בתוס' א"מיה סבתא...), ומה שאמרו לה בלשון זו שנראית לכאורה כזלזול, שמה בימיהם היתה לשון שו"ר מצויה ולא היה בזה כ"כ זלזול (דוגמא לדבר, כעין מה שהגמ' אומרת בכמה דוכתי לשון של 'לישתוק קרא מיניה וכו'').

אך יש להעיר על החלק הראשון של יישוב זה, דבר זה תלוי במחלוקת הפוסקים, שהרי ק"ל (בקדושין לב). שאב שמחל על כבודו - כבודו מחול, האם יכול למחול גם על בזיונו, דדעת הרשב"ש (שו"ת, סי' יב) בשם הראב"ד היא שאינו יכול למחול. ע"כ. ולפ"ז יוצא, שגם אם אמו ביקשה ממנו שימחה בה, לכא' עדיין הדבר אסור - אם הדבר נעשה בצורה של זלזול.

ה. בספר אוצר אפרים (ויקרא ב, עמ' תתעט) הביא ליישב, שגירסת הזוהר היא גופא התירוץ לקושי: שלג' הירושלמי והמדרשים שלפיהם הרבתה לדבר ועברה על איסור דרבנן, שפיר הוכיחה ברמיזה וכמו שתירצו לעיל, אך לגירסת הזוהר יתיישב, כי לא כתוב שהרבתה בדיבור ועברה על איסור כל-שהוא, אלא רק 'דחות משתעיא', וזה לכל היותר מנהג יחידות, ורק לבנה רשב"י הקדוש שעליו נאמר (זוהר, ח"ג דף קמ"ד) 'מה שבת לה' קודש, שבת לה' קודש', וכפי שרמזו בעלי הרמז, ש'שבת' בגימטריה שמעון בן יוחי (בברכות ז'): ועוד איתא, יוחי ללא אל"ף, וא"ש). לכן רק רשב"י לרום מעלתו, שמצינו בכמה מקומות (זוהר ח"ב דף מז: ועוד) שהזהיר באזהרה יתירה על דיבור חול בשבת, ואמר שהמדבר דברי חול הרי הוא כמחלל שבת, רק הוא לגודל מעלתו הוכיח את אמו כך, מחמת הדרגה שבה היה נמצא. וממילא, מובן נפלא מדוע רק בזוהר הוא בלשון כזו ולא בשאר המקומות, דהוא לשיטתו. ועדיין קצ"ע. [ומצינו לכמה הוראות שונות שגורסו שמוטל על אחרים במעשה זה, ואכמ"ל].

ו. עוד הביא האוצר אפרים ליישב, שאולי היה ברור וידוע לרשב"י שאם לא היה מפסיקה ומוכיחה בלשון ברורה, היתה ממשיכה בדיבור יתר על-המדה, ודבר מופלא מאד מצינו לגר"ח בן עטר בספרו 'ראשון לציון' (יו"ד, רמ, יא) 'שאם לא ימנע [אביו] באמור לו 'כך כתוב בתורה', ולא שת ליבו, וליכא איניש אחרינא למנוע אביו מן העבירה, צריך הבן למנועו בכל אשר תמצא ידו לעשות בכוחו, ואפילו עד הכאה וכו', שאין כבוד נגד כבודו יתברך'. ע"כ. ועדיין צ"ע. ויש להאריך עוד.

מדוע רבי שמעון בן יוחאי היה משתיק את אמו בשבת?

מובא בזוהר הקדוש (בראשית דף לב): 'רבי שמעון, כד חמי לאימיה דהות משתעיא, הוה אמר לה: שתוקי, שבת היא ואסור'.

וכתב הגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל בספרו 'ברכת מועדיך לחיים' (דרוש ד לשבת הגדול), וז"ל: 'צריך לזהר מדיבור של חול בשבת, ומי לנו גדול מרשב"י הקדוש, אשר לא נשא פנים לאמו שהיתה מדברת בשבת, ואמר לה: שתוקי!'

והוסיף, ש'זהו פשט הכתוב (בפרשתנו - ויקרא יט, ג) 'איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמור', כלומר: הגם שאיש את אביו ואת אמו ירא, עם כל זה, אם בא יבוא שידברו אביו או אמו איזה דיבור חול בשבת - חייב להוכיחם, וזהו שסיים: 'ואת שבתותי תשמור'.' ע"כ.

והנה, רבים (הגר"א הכהן מסלונקי בספרו יוקח נא [שז, ב], מר בריה דרבינא הגר"י פלאגי בקונטרס 'נפש יתירה בשבת' [אות מנ] ועוד) השתוממו על דברי הזוהר הקד: כיצד יתכן שרשב"י יאמר לאמו 'שתוקי', והרי ידענו את מאמר חז"ל (קידושין לב, וסנהדרין פא) ונפסק להלכה בטור ושו"ע (יו"ד רמ, א): 'הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה, אל יאמר לו: אבא, עברת על דברי תורה, אלא אומר לו: אבא, מקרא כתוב בתורה כך' (=ואביו יבין מעצמו), ובלי ספק חייב לנהוג כן גם באמו, שגם בכבודה הוא מצווה מדאורייתא!

ומצינו כמה אופנים ביישוב קושיה זו: א. המעניין בירושלמי (שבת טו, ג) ובתוס' בשבת (ק"ג: ד"ה שלא) יראה, שהמעשה הובא בלשון אחר: 'רבי שמעון בן יוחאי, כד חמי לאימיה משתעיא סגיאין, הוה אמר לה: אבא, שבתא היא', ופירש קרבן העדה, 'כשהיה רואה אמו מדברת הרבה בשבת, אמר לה: אמי, שבת היום', וכן ביאר הפני משה והוסיף, ש'הזכיר לה בדרך כבוד'. כך גם הלשון במדרש (ויק"ר לד, ס"ס טז): '...הוה משתעיא מותר מילין בשבתא, הוה אמר לה: שבתא היא והות שתקא', וכתב שם בפירוש מהר"ז, שעל כן רק אמר לה שהיום שבת, והיא תזכור מעצמה שאסור להרבות בדיבור ותשתוק, אך לא שהוא אמר לה לשתוק. וכן יישוב הגר"י פלאגי.

ומשמע, שהאיסור הוא מצד ריבוי הדברים, ועל זה רשב"י היה מוכיח אותה. וכ"כ בביאור הגר"א ('וא"ה, ש, א) ע"ש.

ב. בספר 'ראה חיים' (טרבלסי זצ"ל, עמ' קכד) יישב, שמה שאסור להוכיח את הוריו הוא דוקא על מה שכתוב בתורה, אך לא בדבר שבעיקרו מותר, ורק מצד הנהגה טובה וכו' ראוי לקיימו. ויתכן שרשב"י סבר, שבאשה חשובה כאמו צריך להחמיר.

ומצאתי, שביסוד זה כתב הגאון צפת-פענח עה"ת (בראשית, עמ' קפה) ודייק כן בלשון הרמב"ם בהלכות מקומים, ע"ש.

תירוץ זה עולה בקנה אחד, עם מה שכתב הערוך השולחן (שז, א), שפליגי רש"י ותוס' (שבת שם) בדרשת חז"ל 'ודבר דבר - שלא יהיה דיבור וכו', שרשב"י פירש שאיסור הוא בדברי מקח וממכר, אך תוס' חלקו ופירשו, שהאיסור הוא גם בדברים בטלים, שבקושי התירו שאלת שלום וכו' (ואכמ"ל במחלוקתם). וכל הערה"ש לבאר בדעת השו"ע, שעיקר ההלכה כרש"י שרק דברי מקח-וממכר וכד' אסור, ומה שכל תוס' למעט בשיחה הוא ממשנת חסידים, ולכן הרמ"א (שם) התיר למתענגים בסיפור, דאם היה סובר כתוס' שאסור מדינא לא היה מתיר למתענגים. ע"כ.